

הגדוד האבוד בסטאלינגרד מרשל ו' צ'ויקוב

אנו מביאים בזה פרק מתוך הספר „סטאלינגרד“*, פרי עטו של מרשל צ'ויקוב, גיבור ברית-המועצות, שעמד בראש הארמיה ה-62 במאבק ההרואי על הגנת סטאלינגרד ב-1942. הפרק „הגנה במעוז“ הוא סיפור קרב של אחת מיחידות הארמיה בסתיו 1942.

21 ו-22 בספטמבר 1942 היו ימי הכרעה לגייסות הארמיה ה-62 הרורית. במחיר אבדות קשות עלה בידי האויב לבתר את הארמיה לשתיים: בגיזרת דיביזיית הרגלים ה-13 של הגווארדיה יצא אל רחוב נאברז'ניה, ויחידותיו הקדמיות הגיעו אל בריכת-המעגן המרכזית.

ב ערוב יום 21 בספטמבר תפסה הדיביזיה ה-13 קו-חזית, שעבר ברחובות מספר. יחידות אחדות של הדיביזיה כותרו באותו קו ולחמו עד לכדור האחרון. אך נתונים מפורטים על גורלן, ובמיוחד על קורותיו של הגדוד ה-1 מחטיבת ילין, לא היו לנו. משום כך צויין בכל הדוחות, ולאחר מכן בעיתונים ובספרים על מערכת סטאלינגרד, כי הגדוד, אשר לחם בתחנת-הרכבת המרכזית, הושמד ב-21 בספטמבר 1942, ומכל אנשיו נשאר בחיים רק לויטננט-זוטר קולגאנוב...

אומר גלויות: לא האמנתי כי גדוד זה הושמד כולו ב-21 בספטמבר, משום שעוד אז הרגשתי, לפי התנהגותו של האויב, כי באיזור תחנת-הרכבת ושמאלה לה לוחמים חיילים שלנו, ולפשיסטים נגרמות שם אכזרות כבדות. אך מי לחם שם וכיצד — לא ידע איש. גורלם של החיילים הללו העיק על מצפוני כאבן כבדה.

לאחר שפורסמו זכרונותי, "ארמיית הגבורה ההמונית", ולאחר שקטעים מהם שודרו ברדיו, קיבלתי מכתבים רבים, וביניהם אחד מנכה מלחמת-המולדת הגדולה ** אנטון קוזמיץ' דראגאן. חייל ותיק זה כתב לי, שיכול הוא לספר מה עלה בגורלו של הגדוד כאשר כבשו הפשיסטים את התחנה. המכתב הסעיר אותי. סוף-סוף, כעבור חמש-עשרה שנה, אפשר יהיה לברר את גורלם של האנשים עליהם חשבתי לעתים קרובות. לא האמנתי כי החיילים, אשר לחמו שבוע ימים בפשיסטים באומץ-לב באיזור התחנה, עלולים היו להישמד במשך לילה אחד, או להניח את נשקם.

לא טעיתי. בשנת 1958 נסעתי, בעת חופשתי, לבקר את מחבר המכתב. משבר-כני לשלום, הזכיר לי אנטון קוזמיץ' מייד היכן נפגשנו לראשונה.

"הזוכר אתה, היה זה ב-15 בספטמבר בערב, סמוך לכנסייה ברחוב פושקין. ראית אותי ושאלת: לויטננט-בכיר, היכן אנשיך? כאן איפוא! אם כן, קבל על עצמך את המשימה לעקור את הפשיסטים מן התחנה. ברור?..."

"כן, זוכר אני" — עניתי. וכמו מחדש ראיתי לפני את הבית ההרוס, את הגדה האפור-פה עשן ובה נעים אנשים חמושי רובים ותת-מקלעים, את הלויטננט-הבכיר, נמוך

* הספר עומד להופיע בקרוב בהוצאת "מערכות".

** זה שמה של מלחמת רוסיה-גרמניה 1941-1945 בפי הסובייטים.

הקומה והזריז, שענינו מודלקות והעוטה עליו רימוניידי רבים. היה זה אנטון קוז' מיץ' דראגאן. הוא פקד אז על פלוגה א' מן הגדוד ה-1 של חטיבת-הרגלים ה-42, שבפיקודו של רודימצב. רואה אני את דמותו כמו ניצבת לפני: איש צעיר, שב-קבלו את המשימה פרס במהירות את פלוגתו, ובהתרחקו עמה בכיוון התחנה נעלם בעשן ובחשכה. תוך דקות ספורות נשמעו משם חילופי-יריות תכופים — הפלוגה נכנסה לקרב. מה עלה בגורלה של הפלוגה אותה הטלתי אז לקרב על התחנה, לא ידעתי.

"הרשה לי, ואספר לך הכל לפי הסדר" — הציע אנטון קוזמיץ' כאשר ישבנו אל השולחן.

והנה סיפורו:

"בשעה שהתקדמתי עם פלוגתי אל התחנה ופתחתי בחילופי-יריות עם הפשיסטים, הדביק אותי מפקד הגדוד צ'רביאקוב. הוא קרב אלי, ובשפשפו את המשקפיים שהסיר מעל חוטמו, הזהירני: יש לנתק את הפשיסטים ולעצור בעדם. החזיקו מעמד זמן רב ככל האפשר; והצטייד במלאי רימונים.

"הקימותי את הפלוגה על רגליה והובלתיה באיגוף, אל התחנה..."

"לילה. מסביב רועם הקרב. חוליות קטנות של יחידותינו התבצרו במבנים ההרוסים למחצה, ומחזיקות בקושי רב מעמד מול לחץ האויב. אני חש, כי בניין תחנת-הרכבת נתון בידי האויב. אנו חוצים את מסילת הברזל. משמאל, בהצטלבות, עומד טנק פגוע שלנו ולידו כעשרה שריזונאים. אנו מתרכזים סמוך לבניין התחנה, ועוברים לקרב פנים אל-פנים.

"הסתערות פתע: רימוניידי לפנים ובעקבותיו חייל; הפשיסטים החלו לנוס וירו ללא הבחנה לתוך החשכה.

"כך נכבשה תחנת-הרכבת. בטרם התארי ששו הפשיסטים והבינו כי אנו מונים פלוגה אחת בלבד, הספקנו לתפוס עמדות-הגנה חזקות, ולמרות שעד שעות הבוקר תקפנו הגרמנים מספר פעמים משלושה צדדים, לא יכלו לכבוש חזרה את התחנה. "באין מרגיש בא הבוקר. בוקר סטאלין-גרדי קשה. עם עלות השחר החלו מטוסי-ההפצה הפשיסטיים להטיל מאות פצצות על תחנת-הרכבת. לאחר ההפצה — הפגזה ארטילרית. בניין תחנת-הרכבת בער, הקירות התמוטטו, הברזל התעקל ואילו האנשים המשיכו להילחם..."

"עד שעות הערב לא יכלו הגרמנים לכבוש את הבניין, וכשהשתכנעו לבסוף, כי אין הם יכולים להתגבר עלינו בהתקפה חזיתית, החלו באיגוף. אז העתקנו את הקרב אל הכיכר שלפני תחנת-הרכבת. קרב עז התפתח על-יד המזרקה ולאורך מסילת-הברזל. זוכר אני כיצד ניסו הגרמנים לעקוף אותנו מן העורף, והתרכזו במבנה פינתי שבכיכר תחנת-הרכבת, אותו כינינו, לצורכי התמצאות, בית-החרושת למסמרים. משם התכוון האויב להלוס בגבנו, אך גילינו את התמרון שלו והסתערנו בהתקפת-נגד. סייעה לנו באש פלוגת מרגמות של לויטננט-בכיר זאוודון, שהגיעה אותה שעה אל התחנה. לא הצלחנו להשתלט לחלוטין על בית-החרושת למסמרים; עקרנו את הגרמנים רק מאגף אחד. באגף השכן נשארו. עתה התלקח הקרב בתוך הבניין פנימה. כוחותיה של הפלוגה שלנו כמעט אזלו. ולא רק היא, אלא הגדוד כולו, נקלע למצב קשה ביותר. מפקד הגדוד, לויטננט-בכיר צ'רביאקוב, נפצע ופונה אל מעבר לוולגה. את הפיקוד על הגדוד נטל לויטננט-בכיר פדוסייב.

"הפשיסטים לחצו על הגדוד משלושה צדדים. קשה היה מצב התחמושת; גרוע מזה — עניין האוכל והשינה. אך איום ביותר היה הצימאון. בחיפוש אחר המים, בראש וראשונה לצורך המקלעים, היינו מנקבים ביריות את צינורות המים, והמים ניגרו מהם טיפין-טיפין.

"הקרב בבית-החרושת למסמרים היה משתתק ומתלקח לסירוגין בעוצמה חדשה. בתגרות קצרות היינו נעזרים בסכין, באת ובקת-הרובה. סמוך לעלות השחר החל האויב להחיש עתודות, והן הסתערו עלינו, פלוגה אחר פלוגה. היה קשה לעמוד מול לחץ מעין זה, משלושה צדדים. שיגרת דוח דחוף על המצב שנוצר ללויטננט-בכיר פדוסייב, מפקד הגדוד. אז נשלחה פלוגה ג', בפיקודו של לויטננט-זוטר קול-גאנוב לסייע לנו. בדרך אלינו נקלעה הפלוגה תחת מט-ראש; והותקפה פעמים אחדות. למרות זאת הצליח קולגאנוב, הגבוה והרזה, שסגין-החיילים שלו כוסה כולו אבק חום, להביא את פלוגתו עד אלינו, ודיווח במאופק: הפלוגה, ובה 20 חיילים, הגיעה.

"בדוח שלו אל מפקדת הגדוד מסר קול-גאנוב: הגעתי אל בית-החרושת למסמרים, המצב קשה, אך כל עוד אני חי, שום נבלה לא תעבור כאן!"

שהתפוצצו נפצע קשה לויטננט-זוטר קולגאנוב. בזה אחר זה נפלו חיילים פגועים.

בקושי רב פיננו שני חיילים את קול-גאנוב אל הוולגה. מה עלה בגורלו לאחר מכן אין אני יודע".

"ומה היה לאחר מכן?" שאלתיו מסיימתי לקרוא שורות אלה.

"המשכנו להילחם יותר מיממה בבית-החרושת למסמרים" — המשיך אנטון קווי-מיץ' — "לעזרתנו הגיעו אנשי הגווארדיה מפלוגת המרגמות של לויטננט-בכיר זאור-דון. כל פגזיהם אולו מזמן, והם החלו לפ-עול כרובאים, התבצרו במתרסי הרחוב וירו אש חזקה. לקראת ערב, ב-20 בספ-טמבר, דיווחו הצופים כי האויב עורך מחדש את כוחותיו ומחיש תותחים וטנקים אל תחנת-הרכבת. לגדוד ניתנה פקודה להתכונן להדיפת התקפת הטנקים.

"הפרשתי מן הפלוגה חוליית מספר, חמור-שות ברימונייד נ"ט, רומים נ"ט ובקבוקי

"עד-מהרה הוחרדה ההגנה הגרמ-נית — כנראה לא יכלו הפשיסטים להבין, מיהו שפיץ את המכונית אשר זה עתה הביאה תחמושת, מי משמיד צוותי מקלעים וצוותי תות-חיס. משעות הבוקר עד צהרי היום חגו מעל שמי העיר מטוסי אויב רבים; אחדים מהם נפרדו מן הגוש הכללי, צללו וחלפו בטיסה נמוכה, בהציפם את הרחובות ואת חורבות הבתים במטר כדורים; אחרים טסו מעל העיר ביללת-אימים של צופ-ריהם, בנסותם לגרום לבהלה. נפלו פצצות תבערה, פגזים התפוצצו. ה-עיר בערה. בליל 19 בספטמבר פוצצו הפשיסטים את הקיר שהפריד את אגפנו מיתר חלקי הבניין של בית-החרושת למסמרים, והחלו להטיל עלינו רימונייד.

"בקושי הספיקו חיילי הגווארדיה לזרוק את הרימונים חזרה בעד פתחי החלונות. מאחד הרימונים

"עד שעות מאוחרות של הלילה ותוך הלילה עצמו נמשך הקרב העז. אל עורפנו החלו להסתנן קבוצות קטנות של תת-מקל-ענים וצלפים גרמנים; הם היו מסתתרים ומפתיעים בעליות-גג, בחורבות ובצינורות-ביוב ומשם ארבו לנו. מפקד הגדוד, פדוס-ייב, הורה לי להכין חוליית תת-מקלענים ולשגרה אל עורף הגרמנים. מילאתי הוראה זו, והנה מה שרשמתי לעצמי על כך ביום-ני..."

אנטון קוזמיץ' נתן לי לקרוא דף זה. אני מביא אותו כלשונו:

"18 בספטמבר. קבוצת תת-מקלע-נים חמקה זה עתה בחשאי אל חש-כת הלילה. הם הלכו בידעם היטב מה מורכבת וקשה המשימה שהוט-לה עליהם: להסתנן אל עורף ה-אויב ולפעול שם איש איש לבדו.
"כל אחד מהם קיבל מנת תחמושת ומזון לחמישה ימים, והוראות מפור-טות כיצד לפעול בעורף האויב.

מולוטוב. אך אותו יום לא נערכה התקפת הטנקים של האויב.

„בלילה, תוך סכנת חיים, עברה אלינו משטח האויב אשה, תושבת סטאלינגרד, והודיעה כי הגרמנים מכינים התקפת שר-יון. היא מסרה לנו נתוני-מודיעין בעלי ערך רב על היערכותן של יחידות האויב. אני זוכר את שמה — מריה וואדנייבה. רצוני לציין כאן, כי תושבי העיר עזרו לנו תכופות במודיעין ובאספקת מים. לצערי נשארו הפטריוטים האמיצים הללו באלמו-ניותם. זכורה לי רק בחורה צעירה, סירת, אותה כינו החיילים בשם ליזה; היא נהרגה בהפצצה...“

„והנה עלה שחרו של 21 בספטמבר. היה זה היום הקשה ביותר בחיי הגדוד ה-1. משעות הבוקר המוקדמות זינקו יחידות-רגלים של הפשיסטים, בסיוע טנקים ואר-טילריה, להתקפת-טירוף. עוצמת האש וחמת-הזעם של הלוחמים עלו על המצופה. הפשיסטים הטילו לקרב את כל האמצעים והעתודות שהיו ברשותם באותה גיזרה, כדי לשבור את התנגדותנו באיזור תחנת-הרכבת. אך הם התקדמו במחיר אבדות כבדות ובלתי-חוזרות. רק במחצית השניה של אותו יום עלה בידם להבקיע את הגדוד לשניים.“

„חלק מן הגדוד, כולל המטה, נותק באיזור ה-כ"ב. הפשיסטים כיתרו יחידה זו, ועברו להתקפה מכל הצדדים. התפתח קרב פנים-אל-פנים בבית המסחר פנימה, ושם ניהל מטה הגדוד, בפיקודו של לויטננט-בכיר פדוסייב, קרב בלתי-שוה, כשקומץ קטן של אמיצי-לב מקריב את חייו במחיר יקר. החשנו לעזרתם ארבע חוליות, אך הפשיסטים הספיקו להביא למקום טנקים, ובאשם השוטפת מחו אלה כל חי מעל פני הקרקע. כך נפל הלוטננט הבכיר פדוסייב ועזוריו האמיצים.“

„לאחר מותו של מפקד-הגדוד קיבלתי על עצמי את הפיקוד על שרידי היחידות; החי-לוננו לרכו את כוחותינו באיזור, בית-החרושת למסמרים. באמצעות רץ שיגרתי למפקד החטיבה, הקולונל-לויטננט ילין, דוח על המצב שנוצר. הרץ לא חזר. מאותה שעה ואילך איבד הגדוד את הקשר עם החטיבה, ופעל באורח עצמאי. הגרמנים ניתקו אותנו מן היחידות השכנות. פסקה אספקת התחמושת; כל כדור היה יקר מפז. הוריתי לחסוך בתחמושת, לאסוף את התר-מילים של ההרוגים, וכן נשק שלל. לפנות ערב שוב ניסו הפשיסטים לשבור את

התנגדותנו; הם התקרבו במצומד לעמדי-תינו, וככל שהלכו יחידותינו והתדלדלו, כן צימצמנו את מערך ההגנה. התחלנו לסגת באטיות בכיוון הוולגה, כשאנו מרתקים את האויב; נמצאנו כמעט כל העת בטווח קצר כל כך מן הגרמנים, עד כי התקשו להפעיל נגדנו ארטילריה ומטוסים.“

„נסוגנו, ותוך כדי נסיגה נערכנו להגנה בכל בית ובית והפכנו למבצרים. חיילינו היו זוחלים ונסוגים מעמדותיהם רק כש-החלה הרצפה בוערת תחתיהם או כשהת-לקחו בגדיהם. במשך כל היום לא עלה בידי הפשיסטים לכבוש יותר משתי שכונות.“

„בהצטלבות שני רחובות התבצרנו בבית פינתי בן שלוש קומות, ממנו שלטנו באש על כל דרכי-הגישה, והוא הפך מבצרנו האחרון. פקדתי לחסום את כל היציאות, ולהתקין את החלונות והפרצות לאשנבי-ירי לכל כלי-נשק שהיה ברשותנו.“

„באשנב הצר שבמרתף הוצב מקלע כבד עם מלאי החירום — סרט-תחמושת אחרון. החלטתי להשתמש בו רק ברגע הקריטי ביותר.“

„שתי חוליות, כל אחת בת שישה חיילים, עלו לעליית הגג ולקומה השלישית. משימתן היתה לפרק את קיר הלבנים, ולהכין גושי אבנים וקורות כדי לזרוקם על הגר-מנים התוקפים, בהתקרבתם לבית. במרתף הוכן מקום לפצועים קשה. חיל-המצב כולו הכיל ארבעים איש. הפשיסטים תקפו גלים-גלים, כדרך גיאות-הים, ושבו בלא הרף. לאחר הדיפת התקפה אחת, דומה היה כי שוב לא נותרו לנו אמצעים או כוח לעמוד מול לחץ העומד לבוא; אך בעבור הפשיס-טים להסתערות חדשה, נמצאו גם כוחות וגם אמצעים. כך נמשך המצב חמש יממות.“

„המרתף היה מלא פצועים; בעמדות נש-ארו שנים-עשר חיילים. מים לא היו. נש-ארו רק קילוגרמים ספורים של מזון; הגרמנים החליטו להכניענו על-ידי הרעבה. ההתקפות פסקו, אך מקלעים כבדים ירו ללא הפוגה.“

„לא חשבנו על הצלתנו, כי אם רק כיצד להקריב את חייו במחיר יקר יותר; לא היתה לפנינו כל דרך אחרת. אך הנה התג-לה בינינו מוג-לב אחד. איני שש לספר על כך, אולם אמת היא אמת, ויש להוקיע את פחדנותו של מוג-הלב ההוא. לויטננט סטאברובסקי. משראה כי אין מנוס מן המוות, החליט הלז לנטוש אותנו ולברוח

בלילה אל מעבר לוולגה. האם הבין כי הוא בוגד בנו בגידה מכוערת? כן! הוא הסית לפשע שפל זה את אחד החיילים, פחדן וחלש-אופי כמיהו, ושניהם חצו בלי-לה, בלא שחשנו בכך, את הוולגה, בדוברת-קורות שהתקינו. בהימצאם לא הרחק מן הגדה, המטיר עליהם האויב אש. החייל נהרג, ואילו סטאברובסקי עצמו הגיע אל האפסנאות של הגדוד שלנו בגדה שממול, והודיע כי הגדוד הובס, וכי את דראגאן, מפקד הגדוד, קבר במו ידיו בקרבת הוולגה. „כל זה התברר כעבור שבוע. אך כפי שאתה רואה, לשווא קבר אותי סטאברוב-סקי בטרם זמן...“

„הפשיסטים עברו שוב להתקפה. רצתי למעלה, לחיילי, והבחנתי במתיחות פניהם המוכים רזון, בדם שנקרש על התחבושות המלוכלכות שעל פצעייהם, בידיהם האוחזות בנשק בחזקה. לא היה פחד בעיניהם. לנגד עיני גוועה החובשת ליובה נסטרנקו, כשמן הפצע בחזה שותת דם, ובידה תח-בושת. אף לפני מותה רצתה לעזור לחייל ולחבוש את פצעיו, אך לא הספיקה...“

„התקפת הפשיסטים נהדפה. בדומיה שהש-תררה שמענו מה עז הקרב המתחולל באי-זור תל-מאמאייב ובתי-החרושת של העיר. „כיצד לסייע למגיני סטאלינגרד? היאך להטות כלפינו לפחות חלק מכוחותי של האויב, אשר חדל לתקוף את הבית בו התבצרנו?“

„אנו מחליטים להניף מעל הבית דגל אדום — אל להם לגרמנים לחשוב ולוא לרגע כי חדלנו להילחם! אך לא היה לנו בד אדום. מה לעשות? אחד מפצועינו, שעמד על כוונה זו, הוריד מעל עצמו את הלבנים המוכתמים בדם, הרטיבם בדם פצעיו ומס-רם לי.“

„הפשיסטים הצריחו ברמקולים: „רוסי, היכנע. ממילא תמות!“

„באותו רגע הונף מעל ביתנו דגל אדום! „משקר אתה, מצורע שכמותך, עוד זמן רב מונה לנו לחיות — הוסיף הרץ שלי, הטור-אי קוויזשקו.“

„את ההתקפה הבאה הדפנו באבנים; כן ירינו לפרקים, והטלנו את הרימונים האח-רונים. לפתע נשמעה חריקתם של זחלי הטנקים, מעבר לקיר אטום מאחורינו. רימונים נ"ט שהיו לנו אזלו. נשאר ברשו-תנו רק רומה נ"ט אחד, עם שלושה קליעים. מסרתיו לחייל בארדישב, ושיגרתי דרך הדלת האחורית אל מעבר לפינה, על מנת שיקביל שם את פני הטנק; אך עוד בטרם

את הפשיסט קרב שוב אל הקרון... מכת פתע, והוא כורע ונופל; גם צעקה לא הספיק למלט מפיו.

„קוֹז'ושקו הסיר ממנו במהירות את הסגין, לבשו, ומבלי להיחפז נע לקראת הזקיף השני. זה, שלא חשד במאומה, התקרב אליו. קוֹז'ושקו חיסל גם אותו. כושלים מחמת הפצעים עברנו את קו מסילת הרכבת. חצינו בהצלחה, בשרשרת, את שדה המוקשים, והנה — הוולגה. גמאנו בשקיפה, אך בשום פנים ואופן לא יכולנו לרוות את צמאוננו במימיה הקרים של הוולגה, המקפאים את השיניים. מקורות ושבירי עצים שהוצאנו מן המים בנינו בקושי דובר לא־גדולה, ובהיאחזנו בה שחינו עם הזרם. משוטים לא היו לנו, וחתרנו בידיים. לפנות בוקר הוטלנו על לשון־חול, במקום שבקרבתו חונים התותחנים נ"מ שלנו. הללו הביטו בתימהון על בגדינו הבלים ועל פנינו הבלתי־מגולחות והרוזות ובקושי הכירונו. מייד האכילונו צנימים ומרק־דגים טעימים להפליא (מימי לא אכלתי מרק טעים מזה!). היה זה האוכל הראשון שבא אל פינו במשך שלושה הימים האחרונים. „אותו יום, פונינו על־ידי התותחנים אל בית־החולים...“ סיים אנטון קוֹז'מיץ' דרא־גאן את סיפורו על קורות הגדוד לאחר 21 בספטמבר.

בר בלתי־אפשרי; עלינו לצאת מקבר זה, כדי לחיות ולנקום את מותם של חברינו! „מתברר שגם באפלה ובחושך אפשר לראות את פניו של חבר ולחוש בקרבתו. „בקושי רב עלה בידינו להיחלץ מן הקבר. עבדנו בשקט; זיעה קרה ודביקה כיסתה את גופנו, והפצעים, שנחבשו כלאחר יד, כאבו מאוד. אבק־לבנים נגרס וחרק בין השיניים, הנשימה קשתה, אך לא נשמעו כל אנחות ותלונות.

„ומקץ שעות אחדות עלץ לבנו, בראותנו את כוכבי השמים מתנוצצים מבעד לפרצה, ומשעלה באפנו ריחו הרענן של ליל ספטמבר.

„החיילים נצמדו באפס־כוחות אל הפרצה, וגמעו בשקיקה את האויר הסתוי. כעבור זמן־מה התרחבה הפרצה עד כדי מעבר אדם. הטוראי קוֹז'ושקו, שהיה פצוע קל יחסית, יצא לסיוור. כעבור שעה חזר ודיוח: „המפקד, גרמנים נמצאים מסביבנו; הם ממקשים את הגדה לאורך הוולגה; באיזור מסיירים פטרולים גרמניים...“

„החלטנו להבקיע דרך אל כוחותינו. ניסיוננו הראשון לעבור דרך המשמרות הגרמנים לא נשא פרי; נתקלנו בחוליה גדולה של תת־מקלענים גרמנים. בקושי רב הצלחנו להימלט מהם, לחזור אל המרתף שלנו, ולחכות עד אשר יכסו עננים את פני הירח. סוף־סוף האפילו השמים. יצאנו מן המקלט ונענו בוהירות אל הוולגה. צעדנו תומכים איש ברעהו וחורקים שיניים, על־מנת שלא להיאנח עקב הכאב החריף של הפצעים. נשארונו שישה אנשים בלבד, כולנו פצועים. קוֹז'ושקו צעד ראשון — עתה שימש הוא לבדו כאבטחה צמודה, כסיור וגם ככוח־הקרב שלנו.

„סטאלינגרד אפופה עשן, החורבות מהב־הבות. סמוך לוולגה עולים באש מיכלי־נפט, לאורך מסילת־הברזל דולקים קרונות; משמאל גועש, ללא הפסק, קרב עז, רוע־מות התפוצצויות, נושרים זיקוקין רבגוניים של כדורים נותבים; האויר ספוג ריח כבד של חריכת אבק־שריפה. שם נחרץ והולך גורלה של סטאלינגרד. לפנינו, סמוך לוולגה, לאור פצצות־תאורה נראים זקיפים גרמנים.

„זחלנו והתקרבנו, וקבענו מקום לפריצה. העיקר — להשמיד ללא רעש את הזקיפים. גילינו כי לעתים מתקרב אחד הזקיפים סמוך לקרון בודד, ובמקום זה קל להגיע אליו. הטוראי קוֹז'ושקו, כשסכין פיני בין שיניו, פנה בזחילה לעבר הקרון. ראינו

הספיק צייד־הטנקים לתפוס עמדה, נלכד בידי תת־מקלענים פשיסטים. לא ידוע לי מה סיפר בארדישב לפשיסטים, אך אני מניח שהיטעה אותם, שכן כעבור שעה החלו בהתקפה דווקא באותו קטע שאליו היה מטווח המקלע שלנו עם סרט־הכדורים האחרון.

„חוצפתם של הפשיסטים, אשר סברו כי כל תחמושתנו אזולה, הגיעה עד כדי כך, שהם החלו יוצאים מן המחסות במלוא קומתם, כשהם צורחים בקול־קולות. הם נעו לאורך רך הרחוב בשדרה.

„הכנסתי את הסרט האחרון למקלע הכבד, המוצב בחלון המרתף של בנייננו, ויריתי בחימה את כל מאתיים־וחמישים הכדורים שבו בהמון הצורח של האויב. נפצעתי ביד, אך לא נטשתי את המקלע. גויות רבות לאין ספור כיסו את פני הקרקע. ההיטל־אים שנשארו בחיים החלו לברוח אל מח־סותיהם, וכעבור שעה הוציאו את צייד־הטנקים שלנו בארדישב, אל ערמת חורבות, וירו בו לעינינו, משום שכיוון אותם אל מול אש המקלע שלי.

„ההתקפות פסקו. על הבית הומטר מטר פגזים. הפשיסטים השתוללו, וירו מכל סוגי כלי־הנשק. אי־אפשר היה להרים ראש.

„ושוב נשמע הרעש האופייני של מנועי טנקים. עד־מהרה החלו מופיעים מאחורי הרובע השכן טנקים גרמניים גדולים. ברור היה כי גורלנו נחרץ. חיילי הגווארדיה החלו נפרדים איש מרעהו. הרץ שלי שרט על קיר־הלבנים בסכיני הפיני; כאן לחמו ונספו למען המולדת חיילי הגווארדיה של רודימצ'ב. בפניה השמאלית של המרתף טמנו בבור את מסמכי הגדוד, וכן תרמיל־שדה ובו פנקסי־החבר של מגיני הבית במפלגה ובקומוסומו.

„מטח ארטילרי ראשון קרע את השקט, והבית נזדעזע, החל מתנדנד — וקרוס. „איני זוכר כעבור כמה זמן התעוררתי. מסביב שררה אפלה. אבק־לבנים צורב עמד באויר. בסמוך נשמעו אנחות חרי־שיות. הרץ קוֹז'ושקו התקרב אלי בזחילה וטילטל אותי: „אתה חי...“

„על רצפת המרתף שכבו חיילים פצועים נוספים, שהיו שרויים בהלם. נקברנו חיים תחת חורבות הבית בן שלוש הקומות. בין עיי המפולת כמעט לא נותר לנו אויר לנשימה. לא חשבנו עוד על אוכל ומים — האויר הוא מקור החיים. פניתי אל החיילים: „חיילי הגווארדיה! לא נרתענו בקרב; לחמנו גם כאשר נדמה היה כי הד־